

2. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш. – 2009.

3. Усик С.П. Вибір стратегії розвитку з урахуванням ступеня готовності компанії до стратегічних змін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6. – С. 142–150.

4. Коваленко Ю.О. Механізм адаптації компаній до ризику: Автореф. дис. к.е.н. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Л., 2012. – 18 с.

5. Загоруйко А.А. ССП – інструмент прийняття ефективних управлінських рішень // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №6 – С. 263–270.

УДК: 631.16

О.В. БАТРАК,
аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну,
Н.В. СЕКРЕТ,
студент, Київський національний університет технологій та дизайну,
І.О. ТАРАСЕНКО,
д.е.н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну

Методичні основи фінансової діагностики підприємства

Стаття присвячена систематизації методів фінансової діагностики та розробці концептуальних положень формування і функціонування системи фінансової діагностики підприємства в контексті антикризового управління.

Ключові слова: фінансова діагностика, фінансовий стан, криза, антикризове управління.

О.В. БАТРАК,
аспірант, Киевский национальный университет технологий и дизайна,
Н.В. СЕКРЕТ,
студент, Киевский национальный университет технологий и дизайна,
И.О. ТАРАСЕНКО,
д.е.н., профессор, Киевский национальный университет технологий и дизайна

Методические основы финансовой диагностики предприятия

Статья посвящена разработке антикризисной программы на предприятии на основе диагностирования его финансового состояния с целью предупреждения возникновения кризисных ситуаций на предприятии.

Ключевые слова: финансовая диагностика, финансовое состояние, кризис, антикризисное управление.

О.В. БАТРАК,
postgraduate Kyiv National University of Technologies and Design,
N.V. SEKRET,
student Kyiv National University of Technologies and Design,
I.A. TARASENKO,
doctor of economics, prof., Kyiv National University of Technologies and Design

Methodological foundations of financial diagnostics company

This article is about systematization of financial diagnostics methods and development of conceptual position of formation and functioning of the financial system diagnostics company in the context of crisis management.

Keywords: financial diagnostics, financial condition, crisis, crisis management.

Розробка комплексу антикризових заходів на підприємстві набуває актуальності у зв'язку з наявними загальноекономічними проблемами в державі, оскільки значна частина вітчизняних підприємств знаходяться або на межі банкрутства, або вже збанкрутували. За таких умов потребує вирішення питання створення такої системи підтримки прийняття рішень на підприємствах, яка б дозволяла вчасно ідентифікувати стан керованої системи навіть за обмеженої інформації і наявності непрямих ознак посилення кризових тенденцій, а також створювати базу для прогнозування можливих наслідків криз. Ці завдання вирішуються в процесі фінансової діагностики, яка є складовою частиною антикризового управління на підприємствах. Комплекс діагностичних процедур є обов'язковою стартовою фазою будь-якого процесу управління, основним інструментом прийняття управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних та тактичних цілей функціонування підприємства.

Постановка проблеми. Незважаючи на тривалу еволюцію фінансової діагностики як науки, на сучасному етапі по-

требують подальшого вирішення питання удосконалення та розробки принципів і методів фінансової діагностики, уточнення комплексу діагностичних процедур, їх систематизації та класифікації, удосконалення процесів регулювання, формування інформаційного потоку та бази аналітичних даних; розробки ефективної системи оціночних показників-індикаторів, побудови універсальних практичних методик фінансового діагностування. Якість результатів фінансової діагностики залежить від обраних методів, кваліфікації фахівців, що здійснюють діагностичні процедури, інформаційного та програмного забезпечення. Науково обґрунтований вибір тих чи інших методів залежно від певних особливостей підприємств забезпечить об'єктивну економічну інтерпретацію результатів діагностики та сприятиме підвищенню економічної ефективності управлінських рішень у фінансовій сфері.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Застосування методів фінансової діагностики на різних етапах управління діяльністю суб'єктів господарювання сприятиме: розумінню бізнесу та його рушійних факторів; визначенню та

оцінюванню фінансових та бізнес-ризиків; аналізу ключових показників фінансової діяльності; аналізу якості активів і постійних грошових потоків; розумінню фінансових ефектів податкових схем, які використовує підприємство. Питанням діагностування фінансово-господарської діяльності підприємства приділено увагу в працях таких вітчизняних та іноземних вчених: Ж. Депалян, Дж. Аргенті, Е. Альтман, М. Гольдер, І.Бланк, В. Савчук, А. Поддєрьогін, Л. Коваленко, О. Гетьман, В. Шаповал та інші. Переважна більшість дослідників цієї області економіки вважають основною метою фінансової діагностики отримання ключових (найбільш інформативних) параметрів і показників, що дають об'єктивну економічну оцінку діяльності підприємства.

Г.О. Швиданенко визначає діагностику як процес розпізнавання і визначення негативних (кризових) явищ у діяльності підприємства на основі помічених локальних змін, установлених залежностей, а також особливо помітних явищ поточної діяльності підприємства [9]. В.Г. Герасимчук вважає, що діагностика передбачає визначення суті та особливостей проблеми на основі всеохоплюючого аналізу, застосовуючи певний набір принципів та методів його проведення [4]. На думку вчених, комплекс фінансової діагностики дозволяє своєчасно виявляти, а згодом і усувати недоліки управління ресурсами, робити обґрунтовані прогнози про настання фінансової неспроможності підприємства і своєчасно знаходити резерви для вирішення існуючих фінансово-економічних та виробничих проблем. Проте на сучасному етапі розвитку фінансової діагностики ще відсутні чітко систематизовані методологічні прийоми та моделі, які могли б задовольнити всі групи зацікавлених користувачів.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних положень фінансової діагностики як елемента системи антикризового управління на підприємствах та практична реалізація методичних підходів до її здійснення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фахової наукової літератури з питань економіки підприємства, економічної та фінансової діагностики [1–10] свідчить про наявність різних методичних підходів та методик проведення фінансової діагностики. Фактично будь-яку методику прогнозування та аналізу банкрутства, оцінки кредитоспроможності позичальника, аналізу інвестиційної привабливості підприємства можна вважати такою, що присвячена проблематиці фінансової діагностики. Інформаційною основою фінансової діагностики є: внутрішні дані бухгалтерського обліку і звітності, статистики, зовнішня інформація про тенденції розвитку видів економічної діяльності й економіки в цілому, динаміку ринків, потенціал підприємств, висновки експертів щодо основних факторів їх успіху.

Велика кількість методичних підходів щодо фінансової діагностики підприємства, які використовуються у науці та практиці господарювання, зумовила необхідність їх систематизації. Розглянемо деякі ознаки та критерії, за якими можна систематизувати методи фінансової діагностики (рис. 1).

До законодавчо регламентованих методик діагностики належать моделі, впроваджені державними органами, серед яких основними є: методики Міністерства фінансів України, Агентства з питань банкрутства. Державні методики проведення діагностики фінансового стану та загрози банкрутства є обов'язковими для використання в певних визначених ситуаціях. Наукові методики розробляються та пропонують-

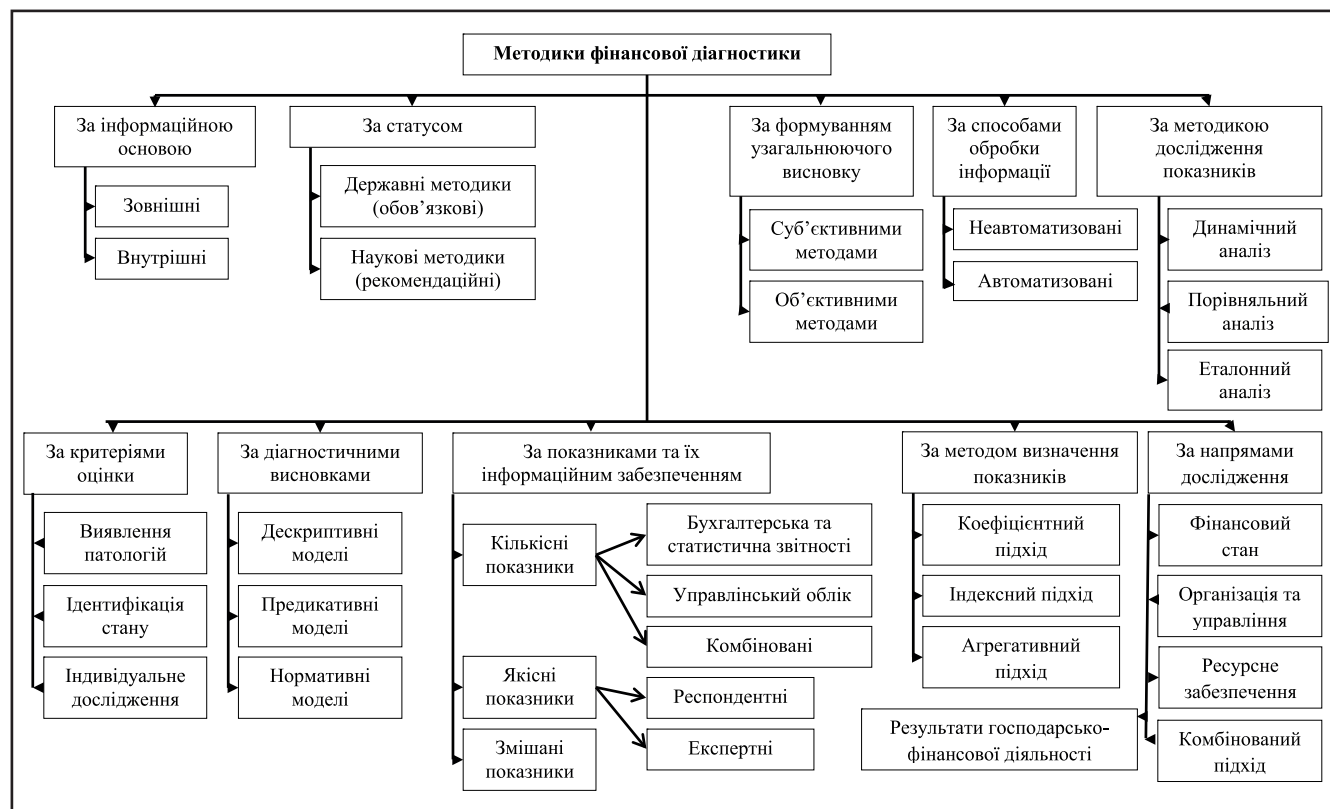

Рисунок 1. Класифікація методів фінансової діагностики

Удосконалено за даними [2].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ся вченими, фінансовими аналітиками, використовуються в процесі діагностування за вибором аналітиків [7].

За методикою формування діагнозу (узагальнюючого висновку) сучасні методичні підходи можна об'єднати у дві великі групи [2]:

1) ті, що передбачають формування узагальнюючого висновку (діагнозу) суб'єктивним шляхом;

2) ті, що передбачають отримання узагальнюючого висновку шляхом певної обробки результатів дослідження з окремих напрямів та на базі застосування різних методик.

За способом обробки інформації методичні розробки з питань діагностики поділяються на ручні (неавтоматизовані) та автоматизовані. Останні передбачають виконання всіх необхідних розрахунків та отримання діагностичного висновку на базі застосування ПЕОМ шляхом використання спеціально розроблених програмних продуктів.

За методикою дослідження оціночних показників знайшли розповсюдження такі методичні підходи:

1) динамічний (ретроспективний) аналіз діагностичних показників, який передбачає їх вивчення в динаміці;

2) порівняльний аналіз, підґрунтям для якого є зіставлення фактично досягнутого значення показника із середньогалузевим або середнім по групі аналогічних підприємств;

3) еталонний аналіз, проведення якого передбачає порівняння фактично досягнутого значення показника з певним еталоном (стандартом), який визначено як допустиму (критичну) межу його зміни.

Найбільш простим вважається еталонний аналіз, однак обов'язковою передумовою його проведення є наявність ефективної системи еталонних значень оціночних показників.

Точне діагностування стану підприємства можливе лише за умови наявності певних критеріїв – кількісних та якісних характеристик, шкал оцінювання, баз знань тощо. Виходячи з цього прийнято розрізняти три типи діагностування [2]:

1) виявлення патології – дослідження, в перебігу якого стан підприємства порівнюється з певним еталоном (нормою), що дозволяє ідентифікувати наявність «вузьких місць» – відхилень та їх розмір;

2) ідентифікація стану (тобто належності до певного класу, групи, сукупності) – дослідження, в процесі якого стан підприємства порівнюється з певною статистичною вибіркою;

3) індивідуальне дослідження, яке здійснюється у разі відсутності аналогів та неможливості застосування порівняльного методу на основі використання знань та навичок суб'єкта-аналітика. В цьому випадку стан підприємства вивчається як унікальна комбінація характеристик (ресурсів, результатів, системи управління тощо), а визначений діагноз має експертний характер.

За діагностичним висновком у міжнародній практиці прийнято виділяти такі види моделей: описові, предикативні, нормативні [6].

Описові моделі (описового характеру) є основними, до них відносяться такі: побудова системи звітних балансів, подання фінансових звітів у різноманітних аналітичних розрізах, вертикальний та горизонтальний аналіз звітності, трендовий аналіз результативних показників, аналіз відносних показників та коефіцієнтів, порівняльний або просторовий аналіз, факторний аналіз, система аналітичних коефіцієнтів.

Предикативні моделі – це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та

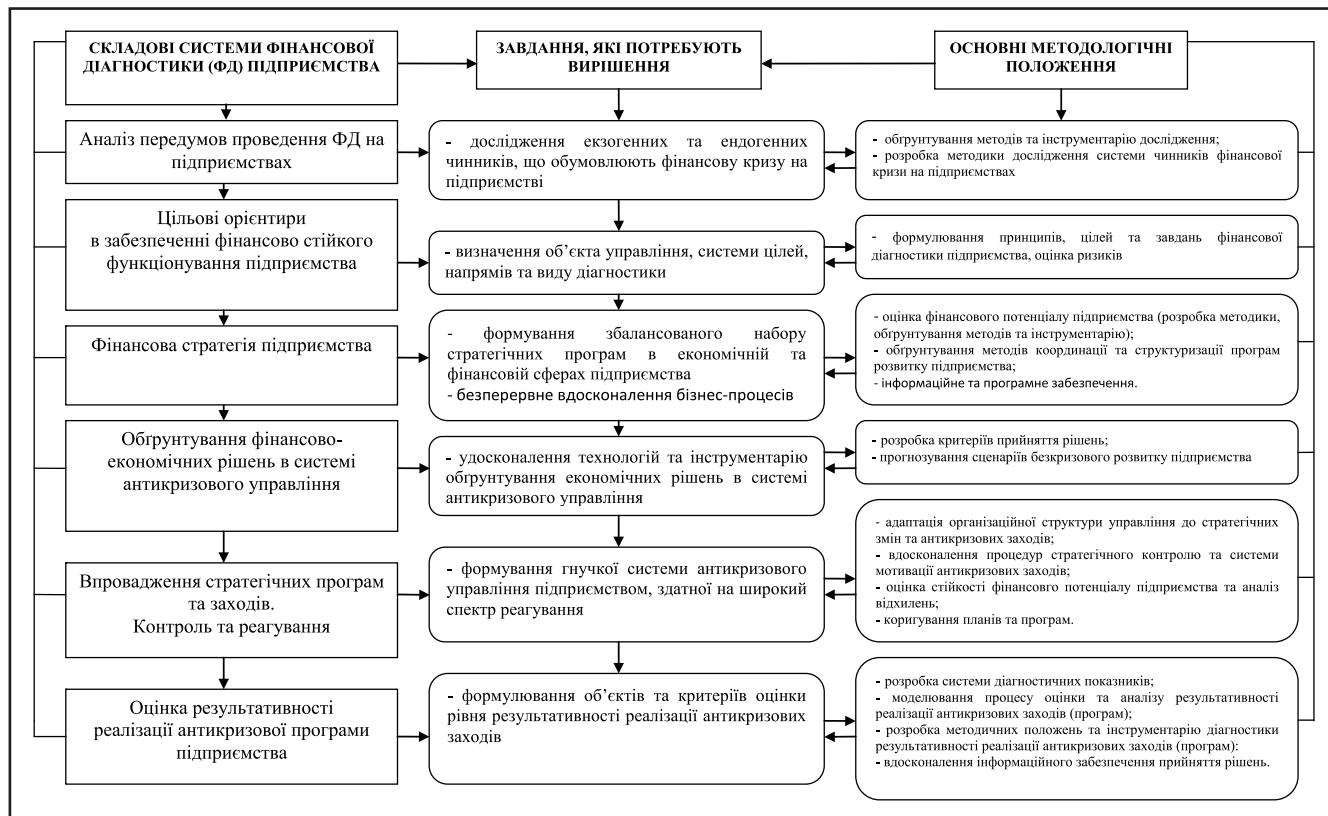

Рисунок 2. Концептуальна модель формування та функціонування системи фінансової діагностики підприємства
Розроблено авторами.

витрат підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найпоширенішими з них є:

- розрахунки точки критичного обсягу продажу (аналіз беззбитковості);
- побудова прогностичних фінансових звітів;
- моделі динамічного аналізу;
- моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними. Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їх суть полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат для відповідних технологічних процесів, видів виробів та з'ясування причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

За характером показників та інформаційним забезпеченням процесу діагностики існуючі методичні підходи до його проведення можуть передбачати використання виключно кількісної, якісної або змішаної інформації [6].

Найбільш прийнятним слід вважати сумісне використання кількісних та якісних показників діяльності підприємства, оскільки окреме застосування тільки кількісної (об'єктивної) або тільки якісної (суб'єктивної) інформації має суттєві недоліки. Основними недоліками кількісної інформації є: статичність, можлива некоректність, застосування тільки кількісних показників не завжди забезпечує ранню діагностику банкрутства, виявлення передвісників кризи. Використання тільки якісної інформації надає висновкам діагностики суб'єктивний характер, залежить від особистих професійних якостей аналітика, досвіду роботи, коректності формування баз даних.

За методикою визначення оціночних показників можуть бути виділені такі методичні підходи [5]:

- 1) коефіцієнтний підхід, який передбачає розрахунок та використання різноманітних коефіцієнтів;
- 2) індексний підхід, який передбачає розрахунок динамічних показників зміни стану об'єкта дослідження в часі (темпи зростання, приросту тощо);
- 3) агрегатний підхід, сутність якого полягає в обчисленні оціночних агрегатів – абсолютних оціночних показників, що розраховуються за спеціальними методиками.

За напрямками дослідження, функціональним спрямуванням оціночних показників методичні підходи до проведення діагностики можуть бути орієнтовані на дослідження таких сфер діяльності підприємства:

- 1) фінансово-майновий стан;
- 2) результати господарської діяльності підприємств з окремих напрямів (операційної, фінансової, інвестиційної);
- 3) організація та управління підприємством;
- 4) ресурсний потенціал підприємства;
- 5) комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників у розрізі різних аспектів діяльності підприємства, наприклад ресурсна, клієнтська, фінансова, управлінська (процесна) складові).

Найбільш коректним та доцільним для використання слід вважати комбінований підхід, який дає можливість узагальнити майже всі складові виникнення та перебігу кризових явищ на підприємстві.

Кількість ознак та аспектів, за якими можливо класифікувати методи фінансової діагностики підприємства на-

стільки велика, що в рамках даного дослідження неможливо розглянути всі. Крім того, пропонуються певні галузеві або тематичні підходи, найвідомішими з яких є: діагностика банкрутства, фундаментальна діагностика підприємства, діагностика підприємств певних галузей [1].

В Україні застосування зарубіжних методів діагностики має певні обмеження: параметри, що використовують закордонні аналітики, істотно відрізняються від вітчизняних; моделі фінансової діагностики розроблені з використанням вибіркового сукупностей підприємств інших країн; на показники діяльності українських підприємств більший вплив мають фактори неекономічного характеру; межі стійкості, що пропонують закордонні аналітики, часто недосяжні для вітчизняних підприємств. Проблемними аспектами є також розбіжності стосовно визначень основних понять фінансового стану підприємства, показників та алгоритму їх розрахунку, а також динамічність законодавства та протиріччя у різноманітних методиках оцінки фінансово-господарської діяльності.

Фінансова діагностика надає необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У попередніх дослідженнях авторів визначено предметну область та сформовано систему принципів здійснення фінансової діагностики, зокрема: науковості, комплексності, системності, об'єктивності, конкретності, точності, надійності, інтегрованості, своєчасності, ефективності, запропоновано загальну структуру системи фінансової діагностики підприємства, визначено етапи її проведення та запропоновано алгоритм розрахунку групових та інтегральних показників фінансового стану підприємства [3, 8].

Це дозволило авторам запропонувати концептуальну модель фінансової діагностики промислового підприємства (рис. 2). Запропоновані концептуальні положення фінансової діагностики підприємств промисловості формують основну модель процесу діагностики, яка включає в себе цілі, завдання, стратегію та інструментарій, необхідний для їх реалізації. На рис. 2 відображено: стан, основні проблеми та завдання розвитку підприємств із врахуванням особливостей виробничого процесу та їх функціонування в умовах ринку; цільові орієнтири; стратегію та програму заходів щодо її реалізації; методи та інструментарій обґрунтування рішень, впровадження, контролю та реагування, а також оцінки результатів та аналізу.

Висновки

Проведене дослідження методик фінансової діагностики, які пропонуються різними науковцями, свідчить про наявність широкої палітри моделей діагностування стану підприємства, великої кількості фінансових коефіцієнтів; значні коливання у нормативних значеннях; відсутність повної оцінки ефективності методик та умов їх застосування. Зазначені недоліки зумовлюють однобічність та значну суб'єктивність результатів фінансової діагностики. У практичній діяльності вибір фахівцями підприємств певних методів фінансової діагностики відбувається різними шляхами: за популярністю і поширеністю методу; за аналогією; випадково; аналітичним шляхом. Узагальнення наукової літератури дозволило виділити наступний перелік ключових чинників, які доцільно враховувати при виборі методів фінансової діагностики: цілі, за-

вдання та об'єкт діагностики, інформаційне забезпечення, кваліфікація фахівців, технічне та програмне забезпечення, стабільність середовища функціонування, ресурсне забезпечення, спрямування діагностики, рівень її деталізації, характеристики підприємства.

Отже, переваги застосування фінансової діагностики в управлінні підприємством не викликають сумніву. До них слід віднести можливість обґрунтовано підійти до визначення цілей та завдань не лише стосовно об'єкта діагностики, але й підприємства в цілому. Комплексність системи діагностики передбачає відстеження стану та тенденцій складових об'єкта діагностики та забезпечення взаємодії всіх структурних підрозділів підприємства з метою управління фінансово-економічною результативністю його діяльності, усунення відхилень від запланованих значень показників, запобігання кризовим явищам та досягнення встановлених цілей.

Для імплементації пропонованої концептуальної моделі формування та функціонування системи фінансової діагностики в діяльність підприємств з метою забезпечення їх фінансової стійкості та прибутковості потребується розробка структури системи управління. Основними елементами такої системи повинні бути система власне діагностики фінансового потенціалу підприємства та стану зовнішнього середовища; стратегічний аналіз та стратегічне планування; система моніторингу рівня результативності; система мотивації; стратегічний контроль; система сертифікації на відповідність міжнародним стандартам в галузях управління фінансовою та інформаційною безпекою. Запровадження пропонованої системи фінансової діагностики сприятиме активізації діяльності підприємств щодо забезпечення стійкого фінансового розвитку, підвищенню їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках завдяки формуван-

ню позитивного іміджу, досягненню високого рівня результативності в усіх сферах.

Список використаних джерел

1. Андросова О.Ф. Нормативно-критеріальне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства / О.Ф. Андросова, А.О. Губарь // Економічний простір. – 2011. – №46. – С. 186–200.
2. Антикризове управління підприємством – конспект лекцій [Електрон. ресурс] // Режим доступу – <http://buklib.net/books/34010/>.
3. Батрак О.В. Методичні положення та методика діагностики фінансового стану підприємств / О.В. Батрак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №10. – С. 104–110.
4. Герасимчук Г.В. Розвиток підприємництва: діагностика, стратегія, ефективність / Г.В. Герасимчук. – К.: Вища школа, 2005. – 289 с.
5. Костина О.Н., Майборода О.Е. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства. – Вісник СумДУ. – Серія «Економіка», №4. – 2012. – С. 91–97.
6. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія] / І.В. Кривов'язюк // – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 260 с.
7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: [монографія] / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
8. Тарасенко І.О. Особливості формування системи фінансової діагностики підприємства / І.О. Тарасенко, О.В. Батрак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №11 – С. 118.
9. Швиданенко Г.О. Бізнес-діагностика підприємства: Навч. посібник / Г.О. Швиданенко, А.І. Дмитренко, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2008. – 344 с.
10. Шеремет А.Д. и др. Методика фінансового аналізу [Текст]: учеб. и практ. пособие для вузов / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфуллин, Е.В. Негашев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 207 с.

О.Ф. ШАПОВАЛ,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Бізнесові аспекти удосконалення управління корпоративною культурою підприємства

Досліджено механізм управління корпоративною культурою підприємства на основі використання системи інструментів цілеспрямованого впливу на елементи корпоративної культури з метою підвищення результатів бізнесової діяльності підприємства.

Ключові слова: корпоративна культура, управління, важелі, підприємство, бізнес.

Е.Ф. ШАПОВАЛ,
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий

Бизнес-аспекты совершенствования управления корпоративной культурой предприятия

Исследован механизм управления корпоративной культурой предприятия на основе использования системы инструментов целенаправленного действия на элементы корпоративной культуры с целью повышения результатов бизнес-деятельности предприятия.

Ключевые слова: корпоративная культура, управление, рычаги, предприятие, бизнес.

О. SHAPOVAL,
Ph.D., associate professor, National university of food technologies

Business aspects of management improvement of enterprise corporate culture

The article dedicated to research of business aspects of management improvement of enterprise corporate culture.

Keywords: corporate culture, management, tools, enterprise, business.